

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง "รัฐ ทูน ชุมชนกับการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างไทยกับญี่ปุ่น" มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่ทำให้ทำให้การพัฒนาและจัดการทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ในระดับรัฐ ท้องถิ่น หมู่บ้าน และระดับปัจเจก และเพื่อค้นหาสิ่งที่อยู่เบื้องหลังการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการใช้การวิจัยทางเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึก และการประชุมกลุ่มย่อย ข้อมูลหลักมาจากการศึกษาภาคสนามที่อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนและการสำรวจระยะสั้นที่หมู่บ้านโยมิตัน จังหวัดโอกินาวา ประเทศญี่ปุ่น รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์หมู่บ้านในประเทศอินโดนีเซีย โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ เรื่องท้องถิ่น (localization) และวัฒนธรรมการจัดการในการวิเคราะห์ข้อมูล

ภาพปัจจุบันของปายและของโยมิตันตรงกันข้ามกัน ปัจจุบันการพัฒนากการท่องเที่ยวที่ปายท้องถิ่นจัดการได้แต่ควบคุมไม่ได้และอยู่ในมือของธุรกิจขนาดใหญ่จำนวนหนึ่ง ในขณะที่โยมิตันเป็นหมู่บ้านที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ชายขอบในอดีตเหมือนปายแต่การท่องเที่ยวท้องถิ่นโยมิตันอยู่ในมือของชุมชนที่ยั่งยืนซึ่งมีการควบคุมได้มีแนวโน้มจะไปได้ดี จากอุปสรรคนี้ทำให้เราไปค้นหาว่าอะไรอยู่เบื้องหลังการจัดการการท่องเที่ยวโดยการวิเคราะห์ปฏิบัติการระหว่าง รัฐ ทูน และชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการ

1. การพัฒนาของรัฐส่วนกลางและรัฐท้องถิ่น รัฐส่วนกลางของญี่ปุ่นเข้าแทรกแซงการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นแต่ไม่เน้นการทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่น แม้ว่ารัฐส่วนกลางมีอุดมการณ์การพัฒนาแบบทุนนิยมในการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว แต่การที่รัฐท้องถิ่นแข็งจึงตอบโต้ต่ออำนาจศูนย์กลาง และใช้แนวคิดท้องถิ่นนิยมในการพัฒนา การที่รัฐท้องถิ่นในญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์กับหมู่บ้านสูงทำให้เกิดสำนึกร่วมความเป็นชุมชนและจึงเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมขึ้นมารักษาสมบัติร่วมของชุมชน ขณะที่ไทยเริ่มมีนโยบายกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเมื่อสิบปีที่แล้ว รัฐท้องถิ่นไทยมีความสัมพันธ์กับชุมชนต่ำและใช้ตรรกะการพัฒนาเช่นเดียวกับรัฐศูนย์กลาง จึงทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนชนบทในการวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวเกิดขึ้นยาก แม้จะมีการส่งเสริมให้คนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนอย่างกว้างขวางในปายแต่การจัดการเป็นไปได้ยาก ญี่ปุ่นและไทยมีบริบทสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ญี่ปุ่นมีประวัติศาสตร์สังคมที่เข้ม รัฐท้องถิ่นแรง และประชาชนแข็งแรง แต่ไทยมีประวัติศาสตร์สังคมอ่อน รัฐท้องถิ่นอ่อนและประชาชนอ่อน

2. การเข้ามาลงทุน ขนาดของกลุ่มทุนธุรกิจท่องเที่ยวที่เข้ามาลงทุนในแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นในญี่ปุ่นกับไทยมีความแตกต่างกันมาก โดยทั่วไปการเข้ามาของกลุ่มทุนในญี่ปุ่นมีแนวโน้มที่จะเป็น

กลุ่มทุนขนาดใหญ่ที่มีเครือข่ายทางธุรกิจที่แข็งแกร่ง ขณะที่ในประเทศไทยเป็นกลุ่มทุนขนาดกลางและเล็ก โยมิตันเป็นตัวอย่งที่โดดเด่นที่ประสบความสำเร็จในการเชื่อมทุนขนาดใหญ่ต่างถิ่นเข้ากับทุนท้องถิ่นตามที่สอดคล้องกับการวางแผนชุมชน ในทางตรงกันข้าม การเข้ามาของกลุ่มทุนในปลายเป็นนักลงทุนต่างถิ่นที่มองหาโอกาสทางธุรกิจ ที่เบียดขับทุนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

3. ชุมชน ชุมชนโยมิตันเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ชนชาติเดียวมีวัฒนธรรมเดียว การที่คนมีสำนึกร่วมของความเป็นท้องถิ่นวิวกวมากกว่าสำนึกร่วมของความเป็นญี่ปุ่นก็เพราะการที่ถูกโดดเดี่ยวมาเป็นเวลาหลายร้อยปีจนทำให้คนในท้องถิ่นมีความทรงจำร่วมกัน มีประสบการณ์ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความทรงจำร่วมที่คนท้องถิ่นตายเป็นจำนวนมากในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองยังทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น มีการบูรณาการภายในชุมชนสูง (คนเกิดสำนึกชุมชนเป็นความสัมพันธ์ทางอำนาจที่มีความเป็นเอกภาพ) ในโยมิตัน ทำให้การท่องเที่ยวสร้างผลประโยชน์ทางด้านสังคมและเศรษฐกิจต่อคนท้องถิ่น ขณะที่ชุมชนปลายมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ชนชาติและทางความเชื่อ มีอคติระหว่างชาติพันธุ์ จนไม่ทำให้เกิดสำนึกร่วมกันของความเป็นท้องถิ่น มีสำนึกร่วมชาติพันธุ์เดียวกันมากกว่าสำนึกร่วมของการเป็นสมาชิกชุมชนปลาย กระบวนการโลกาภิวัตน์และการท่องเที่ยวเป็นตัวเร่งให้เกิดการเคลื่อนย้ายเข้ามาของคนกลุ่มต่าง ๆ ทำให้ปลายกลายเป็นเมืองที่คนหลายเชื้อชาติเข้ามาปะทะประสานระหว่างคนในกับคนนอก คนต่างชาติกับคนท้องถิ่นเกิดความสัมพันธ์ในหลายรูปแบบ เช่นความสัมพันธ์ของเจ้าบ้านกับผู้มาเยือน ผู้ประกอบการกับลูกค้า ตลอดจนความสัมพันธ์แบบสามีภรรยา ทำให้เส้นแบ่งทางวัฒนธรรมในปลายเบาบางลง

กล่าวโดยสรุป ระบบคิดและวัฒนธรรมท้องถิ่นรวมถึงกลไกทางสังคมวัฒนธรรมเป็นเงื่อนไขสำคัญในการกำหนดความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน แนวทางสำหรับรัฐท้องถิ่นและชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนให้ประสบผลสำเร็จนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปกป้องรักษาสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมและคนท้องถิ่นควรเข้ามามีส่วนในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกระดับ ความเข้มแข็งของสังคมเกิดขึ้นจากการที่คนหลายชาติพันธุ์ที่อยู่ในท้องถิ่นเดียวกันมีสำนึกร่วมกันโดยผ่านการสร้างกระบวนการการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และคงรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น ปลายเป็นกรณีตัวอย่างของความล้มเหลวของรัฐท้องถิ่นในเรื่องการ บูรณาการชุมชนและสร้างสำนึกท้องถิ่นระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความ

หลากหลายทำให้ป่วย ช่อกนแอ โดยการเชิญชวนนักลงทุนต่างชาติเข้ามาทำสายทรัพยากรท่องเที่ยว
ในขณะที่ในโยมิตัน รัฐท้องถิ่นญี่ปุ่นสร้างความเข้มแข็งให้กับคนท้องถิ่นและบูรณาการภายใน
ชุมชนได้สำเร็จจึงสามารถจัดการท่องเที่ยวได้ยั่งยืน

Abstract

The conditions that foster sustainable development and management of resources for tourism at the government, investor, village and individual level were ascertained. This study employs qualitative methods, mainly documentary research, focus group and in-depth interviews, Primary data included: (1) a field study in Pai township in Maehongson province, (2) a rapid survey at Yomitan township, Okinawa prefecture in Japan; and, (3) observations of villages in Indonesia. The concept of globalization, localization, and the culture management are also used for the data analysis.

The present picture of tourism in Pai and Yomitan are opposite. The development of tourism in Pai is in the hands of a few large corporations. On the contrary, Yomitan which shared the same characteristic of peripheral ethnicity as Pai's in the past, is able to manage their own tourism business by themselves. This finding led to further investigations on the factors that influence tourism management through the analysis of the interactions of 3 main stakeholders, government, capital and the community.

1. Central government and local government. The central government of Japan intervenes in the development of local economies albeit it endeavors not to disrupt local cultural atmosphere. Although the central government has the capitalistic approach in development, the local government can still choose its own approach. As Japan's local government has formed good relationships with its villages, a sense of belonging and preservation of communal values has evolved. By comparison, local governments in Thailand arose only ten years ago in response to decentralization policies. Nowadays, resource management and town development follow capitalistic objectives as the central government, resulting in limited rural community involvement in tourism planning and development. Although local participation in sustainable tourism development has been widely advocated, motivating in Pai never been an easy task.

2. Capital penetration. The penetration of the capital in Japan and Thailand into the local touristic destination is much different in terms of scale. In general, the entry of capital in Japan tends to be of large scale while in Thailand it is small and medium. It is remarkable that Yomitan is successful in blending large scale capital with the local capital according to community planning. By contrast, capital penetration into Pai is from external investors looking for business opportunities, resulting in outflows of local capital continually.

3. Community Yomitan has one ethnicity, one race, one culture. Being isolated for centuries, sharing the memory of the World War II holocaust, citizens cling to a Ryukyuan rather than Japanese identity. A high level of community integration (community awareness, unity and power relationships) in Yomitan has led to greater socio-economic benefits from tourism for most residents. By comparison, Pai has several ethnic groups, races and belief systems. Globalization and tourism have created new types of relationships. Due to the mobility of several groups of people, Pai has been transformed into a place where foreigners and locals interact, in host-guest and entrepreneur-client relationships. Cross cultural marriage has eroded cultural barriers. Multiple ethnicity and fragmented social groups are hindrance to management of tourism in Pai.

In conclusion, the thought system and culture of locals including the social and cultural mechanisms are crucial in determining the success of tourism management in the community.

The implication for the local government and community to achieve sustainable tourism development is that local socio-cultural environment should be protected and community residents should be involved in all tourism development stages, particularly early in the process, and with broad-based participation encouraged. Empowerment of locals leads to a collective sense of community, the preservation of common heritage property, and the retention of local identity. Pai is an example of a local government's failure to initiate community integration and senses of locality among ethnic groups, making Pai vulnerable to external investors' exploitation of tourism resources. By

contrast, Japan's local government has empowered local residents thus successfully creating community integration and enabling sustainable tourism in Yomitan.